

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Socialinės ekonomikos išorės aspekto“**(nuomonė savo iniciatyva)**

(2017/C 345/09)

Pranešėjas: **Miguel Ángel Cabra De Luna**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2016 9 22
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Išorės santykių skyrius
Priimta skyriuje	2017 6 8
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 7 5
Plenarinė sesija Nr.	527
Balsavimo rezultatai	129/1/4
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Socialinė ekonomika yra svarbus veiksnys, padedantis siekti visų išorės aspektą turinčių Europos politikos sričių, įskaitant užsienio ir saugumo, prekybos, kaimynystės, klimato kaitos, vystomojo bendradarbiavimo ir darnaus vystymosi politiką, tikslų. Tačiau dėl trūkstamos tinkamos reglamentavimo aplinkos tiek Europos, tiek nacionaliniu lygmeniu šis sektorius negali išplėtoti viso savo potencialo ir daryti didesnio poveikio.

1.2. Išsivysčiusiems ir besivystančioms šalims skirta bendradarbiavimo su trečiosiomis šalimis partnerystės priemonė ⁽¹⁾ savo ruožtu gali suteikti galimybę plėtoti ES socialinę ekonomiką vykdant tarptautinimo procesą, skatinant konkurencingumą, inovacijas ir mokslinius tyrimus.

1.3. ES atlieka svarbų vaidmenį siekiant panaikinti skurdą ir skatinti ekonominį bei socialinį vystymąsi pasaulio lygmeniu, kaip matyti iš ES laikotarpio po 2015 m. darbotvarkės ir patvirtintos Jungtinių Tautų Organizacijos (JTO) darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 m.

1.4. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina tai, kad laikotarpio po 2015 m. darbotvarkėje Taryba pažymi, kokia svarbi „darbo vietų kūrimui ir darniam vystymuisi yra <...> socialin [ė] ekonomik[a]“, – tai suteikia naujų galimybių skatinti socialinės ekonomikos išorės aspektą (laikotarpio po 2015 m. darbotvarkės 43 punktas), tačiau apgailestauja, kad Komisija socialinės ekonomikos neįtraukė į savo pasiūlymą dėl naujojo konsensuso dėl vystymosi.

1.5. Atsižvelgiant į gerus verslo rezultatus įvairiose ES nepriklausančiose šalyse galima konstatuoti, kad socialinė ekonomika (įvairūs verslo aspektai šios ekonomikos srityje) turi akivaizdų poveikį kasdieniam gyvenimui ir gamybos veiklai daugelyje Afrikos, Amerikos ir Azijos regionų ir iš esmės padeda gerinti milijonų žmonių gyvenimo bei darbo sąlygas.

⁽¹⁾ 2014 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 234/2014.

1.6. Vertinant įvairių formų socialinės ekonomikos verslą nurodytuose regionuose pažymėtina, kad kooperatyvai ir savidraudos įmonės, kurių yra labai daug ir kurie vykdo aktyvią veiklą, pirmąją žemės ūkio gamybos, finansų ir mikrofinansų, švaraus vandens tiekimo, būstų, neįgaliųjų integravimo į darbo rinką, neoficialaus darbo apimties mažinimo vykdant socialinės ekonomikos bendro verslumo iniciatyvas, jaunimo integravimo į darbo rinką ir moterų, kurios atlieka vis svarbesnį vaidmenį vykdant kooperatyvų ir savidraudos įmonių gamybos veiklą, įgalėjimo srityse.

1.7. Reikia pabrėžti, kad svarbų vaidmenį atlieka ne tik kooperatyvai, savitarpio pagalbos organizacijos ir kitos panašios socialinės ekonomikos įmonės, veikiančios kaip asociacijos, bet ir ne pelno organizacijos, asociacijos bei fondai, plačiai žinomi kaip NVO, – visi jie yra socialinės ekonomikos sudedamoji dalis, veikia su socialine veikla susijusiame trečiajame sektoriuje, valdo socialinės pagalbos, sveikatos priežiūros, švietimo ir kitas paslaugas, taip pat skatina vietos gyventojus imtis socialinio verslumo iniciatyvų.

1.8. Komisija pripažino, kad socialinės ekonomikos įmonės gali atlikti svarbų vaidmenį kuriant žiedinę ekonomiką, į kurią jos gali įnešti „svarbų indėlį“⁽²⁾. Europoje yra daug geros praktikos pavyzdžių šioje srityje, kurioje socialinės ekonomikos įmonės gali atlikti reikšmingą vaidmenį vykdant Europos išorės investicijų plane (EIIP) numatytas investicijas į atsinaujinančiųjų išteklių energiją Afrikoje. Socialinės ekonomikos įmonės labai prisideda prie tvaraus ekonomikos augimo kartu mažindamos neigiamą poveikį aplinkai.

1.9. Nedarant poveikio etiškos bankininkystės veiklai, tradicinės finansinės priemonės netaikomos socialinės ekonomikos įmonėms, kadangi joms reikia konkrečiai pritaikytų priemonių. Todėl EESRK apgailestauja, kad ES tarptautinimo skatinimo ir verslumo propagavimo užsienyje bei vystomojo bendradarbiavimo programose socialinės ekonomikos įmonės nuosekliai nenurodomos kaip konkrečiai pripažintos dalyvės, nors jos yra neabejotinai svarbios siekiant darnaus vystymosi tikslų (DVT) ir dėl jų socialinio ir ekonominio vaidmens. EIIP ir Europos darnaus vystymosi fonde (EDVF) socialinės ekonomikos įmonėms ir organizacijoms taip pat nenumatyta jokia konkreti finansavimo eilutė.

1.10. Pavyzdžiui, Kotonu partnerystės susitarimo atnaujinimas turės poveikį daugiau kaip šimtui Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno (AKR) valstybių, kuriose iš viso yra 1,5 mlrd. gyventojų. Kotonu partnerystės susitarimas bus atnaujintas 2020 m., o derybos turi prasidėti ne vėliau kaip 2018 m. rugpjūčio mėn. Stebina tai, kad minėtame komunikate, pagrįstame JTO darbotvarke iki 2030 m. ir Visuotine ES užsienio ir saugumo politikos strategija, tarp nevalstybinių subjektų nenurodyti socialinės ekonomikos partnerystėje dalyvaujantys subjektai, tik bendrai paminėta „pilietin [ė] visuomen[ė], ekonomin[ia]i ir socialin[ia]i partner[ia]i bei privat[usis] sektor[us]“ (komunikato 4.3.3 punktas).

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, pažymėtina, kad

1.11. prekybos politika yra viena iš ES išorės veiklos ramsčių. Organizuota pilietinė visuomenė dalyvauja įvairiuose ES susitarimuose su kitomis pasaulio šalimis arba regionais (prekybos, asociacijos, ekonominės partnerystės) vykdant jungtinių konsultacinių komitetų (JKK) ir vidaus patariamųjų grupių, įkurtų šiais susitarimais, veiklą. Nors socialinė ekonomika jau įtraukta į daugelį šių susitarimų, EESRK rekomenduoja jai suteikti platesnį vaidmenį, kad ji taptų pastovia šių susitarimų sudedamąja dalimi.

1.12. Tiek EDVF, tiek EIB turi bendradarbiauti kuriant specialią finansų ekosistemą socialinės ekonomikos įmonėms, kaip raginama EESRK nuomonėje⁽³⁾. Be to, EIIP techninės pagalbos ir vystomojo bendradarbiavimo programose turėtų būti numatytos paskatos skaitmeninių bendradarbiavimo platformų diegimui. Skaitmeninė ekonomika socialinės ekonomikos įmonėms atveria naujų veiklos ir vystymosi galimybių. Taigi, bendro vartojimo ekonomika leidžia kurti ne pelno platformas (*platform cooperativism*) ir vystyti socialinės ekonomikos išorės aspektui labai svarbią veiklą, pavyzdžiui, vykdyti bendradarbiavimu grindžiamą gamybą, teikti sutelktinį finansavimą (*crowdfunding* arba *peer-to-peer lending*), užtikrinti bendradarbiavimu grindžiamą valdymą ar mokymąsi (*learning*). Pastaruoju atveju mokymasis dalyvaujant bendradarbiavimo platformose gali būti svarbus socialinės ekonomikos verslininkų mokymui darbo vietoje kaimyninėse ir Pietų šalyse, stiprinant bazinį žmogiškąjį kapitalą šiose šalyse.

⁽²⁾ COM(2015) 614 final, 2015 m. gruodžio 2 d.

⁽³⁾ EESRK tiriamoji nuomonė dėl Finansų ekosistemos kūrimo socialinėse įmonėse (OL C 13, 2016 1 15, p. 152).

1.13. EESRK pritaria Europos Komisijos socialinio verslumo ekspertų grupės (GECES) rekomendacijai stiprinti socialinės ekonomikos įmonių vaidmenį ES užsienio politikoje. Šiuo klausimu Komisija ir Europos išorės veikslių tarnyba (EIVT) turi koordinuoti savo politikos priemones ir iniciatyvas, kad būtų:

- skiriamas tiesioginis ir netiesioginis finansavimas socialinės ekonomikos įmonėms trečiojoje šalyje kartu su susijusių Vyriausybių ir socialinę ekonomiką remiančių organizacijų skiriamu finansavimu;
- nustatytas konkretus bendradarbiavimas su kitais pasaulio partneriais ir inovacijų bei investicijų fondais siekiant didinti atitinkamų programų poveikį.

1.14. Komisija ir socialinė ekonomika turi palengvinti G 20 ir G 7 dalyvavimą skatinant konkrečią paramos socialinei ekonomikai politiką (kaip nurodyta G 20 integracinio verslumo plane), atspindinčią skirtingas šių organizacijų vertybes, principus ir tikslus (GECES rekomendacija Nr. 12).

1.15. Ekonominės diplomatijos priemonėmis socialinės ekonomikos vaidmuo turi būti propaguojamas tarptautiniuose forumuose (UNTFSS, ILGSSE, G20, G7, TDO ir kt.) ir bendradarbiaujant su tarptautinėmis finansų organizacijomis.

1.16. ES turi užtikrinti, kad derantis dėl prekybos susitarimų socialinės ekonomikos įmonės nebūtų diskriminuojamos kitų įmonių atžvilgiu, panaikinant netarifines kliūtis, kurios *de facto* lemia tokią diskriminaciją.

1.17. Europos kaimynystės politika (EKP) ir kitos finansinės priemonės turi nuolat padėti skatinti socialinę ekonomiką ES tiek vykstant deryboms dėl įstojimo į ES su šalimis kandidatėmis, tiek bendraujant su kitomis kaimyninėmis šalimis, gaunančiomis naudos iš lengvatinių susitarimų.

1.18. Komisija turėtų stiprinti savo vadovaujamąjį vaidmenį vykdam tarptautinį bendradarbiavimą ir skatinant bei pripažįstant socialinės ekonomikos įmones svarbiais privačiojo sektoriaus subjektais siekiant DVT ir ES užsienio reikalų darbotvarkės dalimi. Šiuo tikslu turės būti koordinuojama įvairių Komisijos departamentų ir EIVT veikla ir kartu su kitomis tarptautinėmis finansų institucijomis, pavyzdžiui, Pasaulio banku, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO), Afrikos plėtros banku, Azijos plėtros banku ir kitomis viešojo ir privačiojo sektorių institucijomis, ieškančiomis daugiašalių ir netgi vietos investicijų, parengtos bendrų vystomojo bendradarbiavimo veiksmų programos numatant paskatas, kad šie finansavimo būdai veiktų. Socialinės ekonomikos įmonės turėtų skubiai, veiksmingai ir plačiai prisidėti prie ES „ekonominės diplomatijos“. Komisija turi stiprinti bendradarbiavimo socialinės ekonomikos srityje ryšius su tarptautinėmis organizacijomis (JTO, TDO, EBPO ir kt.).

1.19. Komisija socialinės ekonomikos sektorių kaip ES verslo subjektą turi aiškiai įtraukti į patekimo į trečiųjų šalių rinkas iniciatyvas ir į visas vystomojo bendradarbiavimo ir laikotarpio po 2015 m. darbotvarkės įgyvendinimo programas, taip pat nustatyti konkrečius rodiklius ir tikslus, taikomus kooperatyvams ir kitoms panašioms socialinės ekonomikos įmonėms. Galiausiai svarbu, kad Komisija ir Sąjungos vyriausioji įgaliotinė užsienio reikalams į būsimą Kotonu partnerystės susitarimą aiškiai įtrauktų socialinę ekonomiką, kaip vieną iš nevalstybinių subjektų, o EIIP ir EDVF numatytų konkrečias socialinės ekonomikos įmonėms skirtas finansavimo eilutes.

1.20. Siekiant prisidėti prie DVT stebėsenos ir peržiūros, reikia numatyti reguliariai rengti ataskaitas apie valstybių ir kitų valdžios institucijų ir socialinės ekonomikos įmonių, įskaitant kooperatyvus, partnerystės politiką, nes tai yra labai svarbios DVT įgyvendinimo priemonės. Be to, valstybės narės turėtų būti skatinamos rengti duomenis ir statistiką.

1.21. Komisija turėtų paskatinti įtraukti socialinę ekonomiką į *struktūrinį dialogą*, kuris bus vedamas su Europos ir Afrikos privačiuoju sektoriumi Afrikos tvaraus verslo platformoje.

1.22. Komisija turi skatinti teikti preferencinę paramą su žiedine ekonomika susijusioms socialinės ekonomikos įmonėms, kurios labai sėkmingai vykdo veiklą Europoje ir gali būti svarbiais tvaraus augimo ne Europos šalyse dalyviais, vietos lygmeniu sukuriančiais daug darbo vietų jaunimui ir moterims.

1.23. Komisija ir valstybės narės turi skatinti dalyvavimą, konsultacijas ir koordinavimą, susijusius su užsienyje vykdoma verslo veikla ir vystomojo bendradarbiavimo srityje, kartu su socialinei ekonomikai atstovaujanciais Europos ir nacionaliniais subjektais, taip pat su šalimis partnerėmis ir tarptautinėmis socialinės ekonomikos organizacijomis, apimančiomis šiaurines bei pietines šalis ir tarpusavyje bendradarbiaujančias pietines šalis. EESRK pakartoja savo prašymą⁽⁴⁾ sukurti *Europos pilietinės visuomenės darnaus vystymosi forumą*, kad būtų skatinama taikyti Darbotvarkę iki 2030 m. ir stebima, kaip ji taikoma; pagrindiniai šio forumo dalyviai būtų Taryba, Komisija, Parlamentas, Europos socialinei ekonomikai atstovaujantys subjektai ir likusi pilietinė visuomenė.

1.24. Komisijos techninės pagalbos ir vystymo programose turi būti numatytas socialinės ekonomikos subjektų tinklų ir atstovaujančių organizacijų, kaip tarpininkų ir strateginių subjektų įgyvendinant investicijų ir bendradarbiavimo programas kaimyninėse ir besivystančiose šalyse, dalyvavimas ir užtikrinta parama Vyriausybėms skatinant socialinės ekonomikos įmonėms palankią institucinę aplinką. Viduržemio jūros regiono pietinės ir Balkanų šalys yra absoliutus prioritetas.

1.25. Komisija ir EIVT trečiojoje šalyse turi skatinti nustatyti įvairias socialinės ekonomikos subjektų kategorijas ir tinkamą teisinę sistemą, pagal kurią būtų galima matyti visus socialinės ekonomikos subjektus. Tai sudėtingas vidutinės trukmės ir ilgalaikis procesas, todėl ypatingą dėmesį reikia skirti kooperatyvams ir savidraudos įmonėms – jie yra visame pasaulyje paplitę subjektai, veikiantys pagal nustatytas teisines sistemas, aiškiai pastebimi visose gamybos veiklos šakose, turintys vertybių ir valdymo sistemą, kuria grindžiama visa socialinė ekonomika ir dėl kurios šiuos subjektus galima vadinti socialinės ekonomikos pagrindu.

1.26. Kad būtų pasiekti šioje nuomonėje iškelti tikslai, EESRK ragina Europos Komisiją nedelsiant įvykdyti savo įsipareigojimą geriau informuoti vidaus tarnybas apie socialinę ekonomiką organizuojant informacinius susirinkimus susijusiems generaliniams direktoratams ir Europos Sąjungos delegacijoms trečiojoje šalyse.

2. Išanga

2.1. Pagal bendrą Europos Sąjungos užsienio ir saugumo politikos strategiją du svarbiausi prioritetai yra ES saugumas ir investicijos į valstybių, esančių Rytų ir Pietų Europoje iki Centrinės Afrikos, ir jų visuomenės atsparumą. Įgyvendinant šiuos prioritetus ir Europos kaimynystės politiką (EKP), socialinė ekonomika gali atlikti svarbų vaidmenį skatinant integracinio vystymosi procesus ir tvarų augimą.

2.2. EKP, vykdoma su Europos rytinėmis ir pietinėmis šalimis, ir jos finansinė priemonė (Europos kaimynystės priemonė) yra svarbiausias aspektas siekiant skatinti santykius su šešiolika šalių, kurioms ji taikoma, – šešiomis Rytų Europos šalimis ir dešimtimi Viduržemio jūros regiono pietinių šalių; 2014–2020 m. laikotarpiu šių šalių vystymuisi ES skyrė 15 400 mln. EUR.

2.3. 2016–2020 m. įgyvendinant EIIP per EDVF Afrikoje ir ES kaimyninėse šalyse bus investuota 44 000–88 000 mln. EUR, kaip investiciniams projektams tinkamas sandorio šalis įtraukiant viešojo sektoriaus institucijas ir privačiojo sektoriaus investuotojus.

2.4. Tarptautinė prekyba – tai vienas iš naujos strategijos „Europa 2020“ ramsčių siekiant užtikrinti, kad Sąjunga taptų konkurencingesnė ir ekologiškesnė. ES remiami laisvosios prekybos ir investicijų susitarimai gali padėti aktyviau skatinti ekonomikos augimą ES atsižvelgiant į tai, kad ateityje 90 % pasaulio ekonomikos augimo vyks už Europos ribų. ES turėtų užtikrinti, kad derantis dėl prekybos susitarimų socialinės ekonomikos įmonės nebūtų diskriminuojamos kitų įmonių atžvilgiu, panaikinant netarifines kliūtis, kurios *de facto* lemia tokią diskriminaciją. Šiais susitarimais reikia pasinaudoti Europos socialinės ekonomikos srityje siekiant skatinti socialinės ekonomikos įmonių tarptautinimą tiek Europos rytinėse ir pietinėse kaimynėse, tiek ir likusiame pasaulyje.

⁽⁴⁾ EESRK nuomonė savo iniciatyva „Darbotvarkė iki 2030 m. Europos Sąjungos įsipareigojimas siekti darnaus vystymosi tikslų visame pasaulyje“ (OL C 34, 2017 2 2, p. 58), 1.4 punktus.

2.5. ES atlieka svarbų vaidmenį siekiant panaikinti skurdą ir skatinti ekonominę bei socialinę vystymąsi pasaulio lygmeniu. ES ir valstybių narių teikiama oficiali parama vystymuisi 2015 m. ⁽⁵⁾ siekė 68 000 mln. EUR ir sudarė daugiau nei 50 % kitų pasaulio paramos teikėjų paramos.

2.6. Savo 2015 m. gegužės 26 d. posėdyje Taryba patvirtino ES poziciją dėl laikotarpio po 2015 m. vystymosi darbotvarkės (*Nauja visuotinė skurdo panaikinimo ir darnaus vystymosi po 2015 m. partnerystė*). Šią laikotarpio po 2015 m. darbotvarkę ES gynė 2015 m. rugsėjo mėn. JT Generalinėje Asamblėjoje, kuri patvirtino Darnaus vystymosi darbotvarkę iki 2030 m. Laikotarpio po 2015 m. darbotvarkėje Taryba pabrėžia, „kokios svarbios darbo vietų kūrimui ir darniam vystymuisi yra labai mažos, mažosios ir vidutinės įmonės bei **socialinės ekonomikos įmonės**, taip pat itin svarbų vaidmenį, kurį atlieka smulkieji ūkininkai“ (43 punktas).

3. Socialinės ekonomikos įmonės ir organizacijos

3.1. Socialinės ekonomikos įmonėms atstovauja įvairūs subjektai, kurie turi bendrą esminę tapatybę, elgesio principus ir vertybes, dėl kurių jos apibūdinamos kaip pagal laisvės ir savanorystės principą veikiantys subjektai, taikantys demokratiškas ir dalyvavimu pagrįstas valdymo sistemas ir sukurti pilietinės visuomenės, kad būtų įgyvendintas svarbiausias tikslas taikant bendrus kriterijus patenkinti žmonių ir socialinių grupių, kurioms jie priklauso, poreikius ir tik po to gauti investuoto kapitalo grąžą ⁽⁶⁾. Kaip pavyzdį galima paminėti tai, kad UNESCO pripažino Vokietijos kooperatyvus kaip nematerialųjį žmonių paveldą.

3.2. Socialinės ekonomikos subjektus tinkamai yra apibūdinusios ir apibrėžusios ES institucijos, taip pat patys socialinės ekonomikos subjektai; jų apibūdinimas ir apibrėžtis pateikiami ir mokslinėje literatūroje. Pažymėtini šie dokumentai: 2009 m. sausio 25 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl socialinės ekonomikos (2008/2250(INI)); *Socialinės ekonomikos įmonių – kooperatyvų ir savidraudos įmonių – palydovinių sąskaitų vadovas*, kurį remia Europos Komisija (2006 m.); EESRK nuomonė ⁽⁷⁾ ir EESRK pranešimas dėl *socialinės ekonomikos Europos Sąjungoje* ⁽⁸⁾. Visuose šiuose dokumentuose socialinės ekonomikos sektorius apibūdinamas vienodai: tai sektorius, apimantis įvairias įmones ir įstaigas, „grindžiam[as] žmonių pirmenybės prieš kapitalą principu; jos apima tokias organizacines struktūras kaip kooperatyvai, savidraudos įmonės, fondai ir asociacijos, taip pat naujesnių formų socialines įmones“ (2015 m. gruodžio 7 d. Europos Sąjungos Tarybos išvados dėl socialinės ekonomikos, kaip vieno iš pagrindinių ekonominio ir socialinio vystymosi veiksnių Europoje, skatinimo) ⁽⁹⁾.

4. Socialinė ekonomika, Europos kaimynystės politika ir bendra užsienio ir saugumo politikos strategija

4.1. Socialinė ekonomika gali atlikti labai svarbų vaidmenį vykdant ES išorės veiksmus. Socialinės ekonomikos istorija yra sėkmės istorija ne tik Europoje, bet ir daugelyje pietinių kaimyninių šalių ir daugelyje Afrikos regionų. Tai TDO pažymėjo savo 2002 m. birželio 20 d. rekomendacijoje Nr. 193 dėl kooperatyvų skatinimo juos laikant vienu iš pagrindinių ekonominio ir socialinio vystymosi ramsčių, kadangi dėl jiems būdingų vertybių ir valdymo sistemų jie skatina kuo visapusiškesnį gyventojų dalyvavimą vystymosi procese didinant pasitikėjimą, stabilumą ir socialinę sanglaudą.

4.2. Komisija ir Taryba ne kartą pabrėžė kooperatyvų ir socialinės ekonomikos svarbą vykdant ES išorės veiksmus. 2012 m. rugsėjo 12 d. Komisijos komunikate („Demokratijos ir tvaraus vystymosi ištakos. ES bendradarbiavimas su pilietinės visuomenės organizacijomis išorės santykių srityje“) pabrėžiamas kooperatyvų, kaip pilietinės visuomenės dalyvių, kurie „ypač aktyviai skatina verslumą ir darbo vietų kūrimą įtraukdam[i] vietos bendruomenes“, vaidmuo. Savo ruožtu Taryba laikotarpio po 2015 m. vystymosi darbotvarkėje socialinei ekonomikai suteikia svarbų vaidmenį darbo vietų kūrimo ir tvaraus vystymosi srityje (laikotarpio po 2015 m. darbotvarkės 43 punktas).

4.3. Pagal bendrą Europos Sąjungos užsienio ir saugumo politikos strategiją du svarbiausi prioritetai yra ES saugumas ir investicijos į valstybių, esančių Rytų ir Pietų Europoje iki Centrinės Afrikos, ir jų visuomenės atsparumą.

⁽⁵⁾ EESRK nuomonė savo iniciatyva „Darbotvarkė iki 2030 m. Europos Sąjungos išsipareigojimas siekti darnaus vystymosi tikslų visame pasaulyje“ (OL C 34, 2017 2 2, p. 58).

⁽⁶⁾ Principai ir vertybės, pagrįsti Tarptautinio kooperacijos aljanso parengtais bendradarbiavimo principais (1995 m., Mančesteris).

⁽⁷⁾ Tarp jų EESRK nuomonė savo iniciatyva dėl įmonių rūšių įvairovės (OL C 318, 2009 12 23, p. 22).

⁽⁸⁾ CIRIEC narių J. L. Monzóno ir R. Chaveso pranešimas, 2012 m.

⁽⁹⁾ 2011 m. darbo dokumentas „Socialinė ir solidarioji ekonomika. Mūsų bendras kelias deramo darbo link“.

4.4. EKP yra svarbi priemonė įgyvendinti bendroje Europos Sąjungos užsienio ir saugumo politikos strategijoje nustatytus prioritetus. Pagal šią strategiją vienas iš išorės veiksmų prioritetų yra *investicijos į valstybių, esančių Rytų ir Pietų Europoje iki Centrinės Afrikos, ir jų visuomenės atsparumą* neatsižvelgiant į tai, ar joms taikoma EKP, ar ne.

4.5. Europos kaimynystėje esančių atsparių valstybių stiprinimas, kuris yra ES išorės veiksmų prioritetas, negali būti užtikrintas be stiprios, darnios ir atsparios visuomenės. Socialinė ekonomika, paremta žmonių ir žmonėms įsteigtomis įmonėmis, yra gyvybinga pilietinės visuomenės išraiška. Socialinės ekonomikos įmonės yra atsiradusios iš bendrų piliečių verslumo iniciatyvų, sujungiančių ekonominius ir socialinius tikslus į bendrą projektą, kuriame dalyvaujantys asmenys tampa atsakingais už savo pačių likimą ir jo dalyviais ir kuris leidžia pagerinti jų gyvenimo sąlygas ir puoselėti viltis ateičiai. Tai yra geriausias būdas stiprinti atsparias valstybes Rytų ir Pietų Europoje ir kitose šalyse, kurioms taikoma EKP arba ne, kaip pažymėta bendroje ES užsienio ir saugumo politikos strategijoje. Taip pat geriausias būdas užtikrinti pirmojo iš penkių pagrindinių ES išorės veiksmų prioritetų „Mūsų bendrų namų, Europos, saugumas“ tvarumą ir ilgalaikę sėkmę ir taip užkirsti kelią radikalėjimo procesams.

4.6. Galiausiai socialinės ekonomikos išorės aspektas gali būti labai naudingas siekiant kurti darbo vietas užtikrinant darbuotojų teises tose šalyse, kuriose didelę procentinę dalį užima šešėlinė ekonomika arba kurios pereina prie kitokio ekonomikos modelio. Be to, tai gali padėti išvengti įmonių uždarymo suteikiant galimybę jomis pasirūpinti patiems darbuotojams pagal teisinę ir organizacinę kooperatyvų sistemą.

5. Socialinė ekonomika ir ES prekybos ir investicijų politika

5.1. Prekybos politika yra viena iš pagrindinių ES išorės veiklos ramsčių. Organizuota pilietinė visuomenė dalyvauja įvairiuose ES susitarimuose su kitomis pasaulio šalimis arba regionais (prekybos, asociacijos, ekonominės partnerystės) vykdant jungtinių konsultacinių komitetų (JKK) ir vidaus patariamųjų grupių, įkurtų šiais susitarimais, veiklą. EESRK rekomenduoja, kad socialinė ekonomika, kurios įmonės jau dalyvauja kelete tokių susitarimų, būtų įtraukta plačiau ir taptų pastovia visų jų sudedamąja dalimi, ir siūlo šių susitarimų darnaus vystymosi skyriuose pasiremti socialinės ekonomikos patirtimi steigiant įmones, pasižyminčias šiam sektoriui būdingomis vertybėmis ir ypatumais. Taip pat siūlo socialinės ekonomikos organizacijas reguliariai įtraukti į šiuose skyriuose numatytų pilietinės visuomenės vidaus patariamųjų grupių sudėtį ir į Komisijos trečiojoje šalyse propaguojamas verslo misijas.

5.2. Socialinės ekonomikos įtraukimas į jungtinius konsultacinius komitetus ir vidaus patariamąsias grupes gali padėti plėsti žinias, stiprinti skirtingų regionų ryšius ir bendradarbiavimą socialinės ekonomikos srityje. Taip jau vyksta, pavyzdžiui, tarp šio sektoriaus subjektų ES ir atitinkamų partnerių Lotynų Amerikoje ir pietinėje Viduržemio jūros regiono dalyje.

5.3. Pagal Europos kaimynystės politikos priemonę 2014–2016 m. laikotarpiu skirta 15 400 mln. EUR jos tikslams pasiekti. EIIP⁽¹⁰⁾, kuria nustatoma bendra sistema, skirta didinti investicijas Afrikoje ir ES kaimyninėse šalyse, gali būti tinkama priemonė skatinti socialinę ekonomiką šiose geografinėse vietovėse.

5.4. 2017 m. lapkričio mėn. įvyksiančiame 5-ajame Afrikos ir ES aukščiausiojo lygio susitikime bus pertvarkyta ir sustiprinta Afrikos ir ES partnerystė⁽¹¹⁾. Komisija turėtų paskatinti įtraukti socialinę ekonomiką į struktūrinį dialogą, kuris bus vedamas su Europos ir Afrikos privačiuoju sektoriumi Afrikos tvaraus verslo platformoje.

5.5. Komisija pripažino, kad socialinės ekonomikos įmonės gali atlikti reikšmingą vaidmenį kuriant žiedinę ekonomiką, į kurią jos gali įnešti „svarbų indėlį“⁽¹²⁾. Europoje yra daug šios srities geros praktikos pavyzdžių, ypač atsinaujinančiosios energijos srityje.

5.6. Dėl savo ypatumų ir vertybių socialinės ekonomikos įmonės gali atlikti svarbų vaidmenį vykdant EIIP numatytas investicijas į atsinaujinančiųjų išteklių energiją Afrikoje, remiantis konkurenciniais pranašumais, kuriuos lemia geresnis išteklių, žaliavų ir ryšio su teritorija valdymas, suteikiantis galimybę kurti naujas darbo vietas vietos lygmeniu, ypač jaunimui ir moterims. Preferencinė parama su žiedine ekonomika susijusioms socialinės ekonomikos įmonėms padės

⁽¹⁰⁾ 2016 m. rugsėjo 14 d. Komisijos komunikatas (COM(2016) 581 final).

⁽¹¹⁾ JOIN(2017) 17 final, 2017 m. gegužės 4 d. („Naujas postūmis Afrikos ir ES partnerystės srityje“).

⁽¹²⁾ COM(2015) 614 final, 2015 m. gruodžio 2 d.

užtikrinti tvaresnę ekonomiką augimą, sumažinti jos neigiamą poveikį aplinkai geriau valdant išteklius ir mažinant išteklių gavybą bei taršą.

5.7. Išsivysčiusiems ir besivystančioms šalims skirta bendradarbiavimo su trečiosiomis šalimis partnerystės priemonė⁽¹³⁾ gali suteikti galimybę plėtoti ES socialinę ekonomiką vykdant tarptautinimo procesą, skatinant konkurencingumą, inovacijas ir mokslinius tyrimus.

5.8. Kaip jau ne kartą pažymėta, finansų rinkos logika nėra grindžiama socialinės ekonomikos įmonių rėmimu. Tradicinės finansinės priemonės netaikomos socialinės ekonomikos įmonėms; joms reikia konkrečiai pritaikytų priemonių. Todėl tikrasis socialinės ekonomikos įmonių potencialas gali būti išnaudotas tik tuomet, jei galimybės gauti finansavimą bus pritaikytos ir visiškai integruotos finansų ekosistemos dalis⁽¹⁴⁾.

5.9. Europos Komisijos socialinio verslumo ekspertų grupė (GECES) taip pat yra pareiškusi, jog reikia, kad Komisija skirtų „konkretų tiesioginį ir netiesioginį finansavimą socialinės ekonomikos organizacijoms, įskaitant šiame sektoriuje veikiančias įmones, trečiąsias šalis ir jų Vyriausybes, ir remtų socialines finansų organizacijas“ (GECES ataskaitos „Socialinės ekonomikos ir šiame sektoriuje veikiančių įmonių ateitis“ rekomendacija Nr. 13).

5.10. Šiuo požiūriu EKP ir kitos finansinės priemonės turėtų nuolat padėti skatinti socialinę ekonomiką ES tiek vykstant deryboms su šalimis kandidatėmis, tiek bendraujant su kitomis kaimyninėmis šalimis, gaunančiomis naudos iš lengvatinių susitarimų.

5.11. Komisija neseniai ėmėsi tam tikrų išorės iniciatyvų, pavyzdžiui, sudarytas Europos Komisijos ir Tarptautinio kooperacijos aljanso partnerystės pagrindų susitarimas dėl kooperatyvų sektoriaus skatinimo pasaulio mastu, kuris turi būti įgyvendintas 2016–2020 m. pagal programą, kuriai skirti 8 mln. EUR. Tačiau nei Europos kaimynystės politikoje, nei bendroje užsienio ir saugumo politikos strategijoje neatsižvelgiama į socialinės ekonomikos įmones, jos kaip verslo partneriai aiškiai neįtrauktos į ES išorės politiką ir programas ir joms nenumatyta jokia konkreti finansavimo eilutė skiriant didžiules lėšas EIIP ir EDVF; į jas neatsižvelgiama ir vykdant Europos įmonių tarptautinimui palankią veiklą.

5.12. Komisija ir socialinės ekonomikos įmonės turi palengvinti G 20 ir G 7 dalyvavimą skatinant konkrečią paramos verslui ir integracinėms socialinės ekonomikos įmonėms politiką (kaip nurodyta G 20 integracinio verslumo plane), geriau atspindinčią skirtingas šių organizacijų vertybes, principus ir tikslus, kaip rekomenduoja GECES (Rekomendacija Nr. 12).

5.13. Ekonominės diplomatijos priemonėmis socialinės ekonomikos vaidmuo turi būti propaguojamas tarptautiniuose forumuose (UNTFSS, ILGSSE, G 20, G 7, TDO ir kt.) ir bendradarbiaujant su tokiomis tarptautinėmis finansų organizacijomis kaip GSG (Visuotinio socialinio poveikio investicijoms iniciatyvinė grupė), pavyzdžiui, dalyvaujant ILGSSE organizuojamuose renginiuose finansavimo klausimais.

6. Socialinės ekonomikos reikšmė siekiant įgyvendinti DVT

6.1. JTO darbotvarkė iki 2030 m. apima 17 darnaus vystymosi tikslų (DVT), pagrįstų trimis ramsčiais – ekonominiu, socialiniu ir aplinkos. Siekiant visų šių tikslų, svarbų vaidmenį atlieka socialinė ekonomika. Kadangi socialinės ekonomikos subjektai yra įvairūs ir ši ekonomika apima įvairias teises formas, gauti suvestinius socialinės ekonomikos veiklos duomenis sunku, nors remiantis turimais kooperatyvų, savitarpio pagalbos organizacijų ir kitų panašių įstaigų duomenimis galima teigti, jog socialinė ekonomika ir visų pirma kooperatyvai yra svarbiausi veiksniai siekiant užtikrinti, kad būtų pasiekti Darbotvarkės iki 2030 m. DVT.

6.2. Taigi siekiant prisidėti prie DVT stebėsenos ir peržiūros, reikia numatyti reguliariai rengti ataskaitas apie valstybių ir kitų valdžios institucijų ir socialinės ekonomikos įmonių, įskaitant kooperatyvus, partnerystės politiką, nes tai yra labai svarbios DVT įgyvendinimo priemonės. Be to, valstybės narės turėtų būti skatinamos rengti duomenis ir statistiką.

⁽¹³⁾ 2014 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 234/2014.

⁽¹⁴⁾ EESRK tiriamoji nuomonė dėl Finansų ekosistemos kūrimo socialinėse įmonėse (OL C 13, 2016 1 15, p. 152).

6.3. Siekiant mažinti skurdą ir užtikrinti darnų vystymąsi, kooperatyvai atlieka svarbiausią vaidmenį daugelyje Afrikos, Azijos ir Amerikos regionų. Tai daugiausia taupymo ir kreditų kooperatyvai, taip pat žemės ūkio kooperatyvai, tiekiantys maisto produktus ir jais prekiaujantys (išskirtinis FAO vaidmuo). Kai kuriose šalyse, pavyzdžiui, Tanzanijoje, Etiopijoje, Ganoje, Ruandoje ar Šri Lankoje, taupymo ir kreditų kooperatyvai labai svarbūs siekiant finansuoti darbo priemones, apyvartines lėšas arba ilgalaikio vartojimo prekes skurstantiems asmenims. Minėtų šalių kooperatyvai taip pat imasi iniciatyvos įgalinti moteris⁽¹⁵⁾. Afrikoje yra 12 000 taupymo ir kreditų kooperatyvų, kurie 23 šalyse turi 15 mln. vartotojų⁽¹⁶⁾.

6.4. Kooperatyvai ir savitarpio pagalbos organizacijos visame pasaulyje – tiek išsivysčiusiose šalyse, tiek besiformuojančios rinkos ekonomikos šalyse – labai svarbūs užtikrinant sveikatos priežiūrą. Visame pasaulyje yra daugiau kaip 1 mlrd. šeimų, kurioms paslaugas teikia sveikatos priežiūros kooperatyvai⁽¹⁷⁾.

6.5. Kooperatyvai iš esmės padeda siekti vieno iš DVT sektoriuje, užtikrinančiame prieigą prie saugaus geriamojo vandens ir tinkamas sanitarines sąlygas. Bolivijoje (Sieros Santa Kruse) veikia didžiausias pasaulyje geriamąjį vandenį tiekiantis kooperatyvas; labai aukštos kokybės švarų vandenį jis tiekia 1,2 mln. žmonių. Filipinuose, Indijoje ir įvairiose Afrikos šalyse vandens tiekimo kooperatyvai švarų vandenį tiekia dešimtims tūkstančių namų ūkių. Kai kuriais atvejais kooperatyvų nariai yra išgręžę šulinius ir subūrę vietos grupes, kad juos prižiūrėtų. Jungtinėse Amerikos Valstijose veikia apie 3 300 kooperatyvų, tiekiančių geriamąjį vandenį ir priešgaisrinei apsaugai, laistymui bei nuotekų šalinimo paslaugoms skirtą vandenį⁽¹⁸⁾.

6.6. Kooperatyvai – labai veiksminga priemonė aprūpinant tinkamais būstais ir gerinant padėtį sveikatai pavojinguose kvartaluose. Indijoje Nacionalinė būsto kooperatyvų federacija suteikė paramą 92 000 būsto kooperatyvų, veikiančių netoli skurstančių šeimų miestuose ir turinčių 6,5 mln. narių bei 2,5 mln. būstų, kurių didžioji dauguma skirta mažas pajamas gaunančioms šeimoms. Kenijoje Nacionalinė būsto kooperatyvų sąjunga paskatino įgyvendinti programą, pagal kurią pagerinta padėtis sveikatai pavojinguose kvartaluose: ji suorganizavo kaimynus burtis į kooperatyvus, kad jie gautų tinkamus būstus⁽¹⁹⁾.

6.7. Kooperatyvai yra vertinga priemonė siekiant sumažinti didelę neoficialaus darbo, kuris visada siejamas su nederamomis gyvenimo ir darbo sąlygomis, procentinę dalį (50 % viso darbo pasaulyje). Su kooperatyvais susijusios bendro verslumo iniciatyvos teikia didelę socialinę naudą, dėl kurios didėja žmogaus orumas ir gerėja gyvenimo sąlygos (deramas darbas), ir yra atsakas nesaugumui ir nelygybei lemiančiam modeliui. Socialinės ekonomikos įmonės atlieka svarbų vaidmenį įgalinant pažeidžiamas grupes, visų pirma moteris, jaunimą ir neįgaliuosius, be kita ko, užtikrinant tvarias ekonomines pajamas ir sėkmingus socialinių inovacijų procesus.

6.8. Reikia pabrėžti ne tik kooperatyvų ir savitarpio pagalbos organizacijų, bet ir ne pelno organizacijų bei nevyriausybinių organizacijų (NVO) vaidmenį – visi jie yra socialinės ekonomikos sudedamoji dalis ir veikia su socialine veikla susijusiame trečiajame sektoriuje. Šios įstaigos sutelkia daug išteklių, įskaitant savanorišką veiklą, dėl kurių gali valdyti socialines, sveikatos priežiūros, švietimo bei kitas paslaugas ir dažnai gali skatinti vietos gyventojus imtis socialinio verslumo iniciatyvų.

6.9. Pirmesniuose punktuose išvardyta verslumo patirtis rodo, kad socialinės ekonomikos verslo modelis pagrįstas vertybių ir dalyvaujamojo valdymo sistema, todėl jis ypač tinka norint išspręsti daugelį socialinių problemų, įtrauktų į DVT. Kaip priminė Europos Parlamentas, „daugelis socialinių problemų turėtų būti sprendžiama vietos lygiu, siekiant spręsti praktinius atvejus ir problemas“⁽²⁰⁾. Svarbu pabrėžti, kokį svarbų vaidmenį atlieka JT darbo grupė dėl socialinės ir solidariosios ekonomikos (UNTFSSSE) pasaulio lygmeniu skatinant socialinę ir solidariąją ekonomiką, taip pat Europos kooperatyvų iniciatyvos ir Tarptautinės kooperatyvų sąjungos ir ES projektas dėl tarptautinio vystymosi plėtojant kooperatyvų veiklą.

⁽¹⁵⁾ Tarptautinės kooperatyvų sąjungos ir TDO duomenys.

⁽¹⁶⁾ B. Fonteneau ir P. Develtere, *African Responses to the Crisis through the Social Economy*.

⁽¹⁷⁾ Tarptautinės kooperatyvų sąjungos ir TDO duomenys.

⁽¹⁸⁾ *Idem*.

⁽¹⁹⁾ *Idem*.

⁽²⁰⁾ Europos Parlamento pranešimas dėl socialinės ekonomikos (2008/2250 (INI)).

6.10. Kadangi šios įmonės yra labai suaugusios su vietos bendruomene ir jų pagrindinis prioritetas yra tenkinti žmonių poreikius, jos nesikelia į kitą vietą, veiksmingai sprendžia kaimo vietovių tuštėjimo klausimą ir prisideda prie nepalankesnėje padėtyje esančių regionų ir savivaldybių vystymo ⁽²¹⁾. Šiuo požiūriu atkreipia dėmesį į Pasaulinio socialinės ekonomikos forumo (PSEF), kurio kitas posėdis bus surengtas ES (2018 m., Bilbao), darbą.

6.11. Taigi taikant socialinės ekonomikos verslo modelį:

- užtikrinama gerovė kaimo ir skurdžiose vietovėse, kuriant ir remiant ekonomiškai perspektyvias ir tvarias vidutinės trukmės ir ilgalaikes verslumo iniciatyvas;
- remiami ir skatinami socialiai atskirtų grupių ir plačiosios visuomenės verslumo, mokymo ir verslo valdymo gebėjimai nacionaliniu lygmeniu kuriant konsultacijų platformas;
- kuriamos finansavimo pasitelkiant kreditų arba mikrokreditų kooperatyvus priemonės siekiant užtikrinti galimybes gauti finansavimą;
- užtikrinamos tinkamos pažeidžiamų grupių gyvenimo sąlygos gerinant galimybes gauti maisto ir pagrindinių socialinių paslaugų, pavyzdžiui, sveikatos priežiūros ir švietimo paslaugų, būstą arba švaraus vandens;
- padedama mažinti neoficialaus darbo mastą skatinant bendro verslumo iniciatyvas, kurias įgyvendinti labai padeda kooperatyvai, ir
- prisidedama prie tvaraus ekonomikos augimo kartu mažinant neigiamą poveikį aplinkai.

Briuselis, 2017 m. liepos 5 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

⁽²¹⁾ COM(2004) 18 final, 4.3 punktą (Kooperatyvų skatinimas Europoje).